

Vizuální kultura

Rekapitulace témat - zkušební otázky

A. Zkušební otázky podle knihy *Obraz J. Aumonta*

1) **Podíl oka – zrakové vnímání** (1. kap.)

Podíl oka: nastínění zákonů vizuální percepce. Soubor empirických, experimentálních a teoretických poznatků, který se utvářel už od starověku. Jedním z prvních teoretiků vidění byl už otec geometrie Euklides. Po II. světové válce velký nárůst zkoumání, rozmach psychofyzikálních laboratoří. Analogie v ČR: Ladislav Kesner, *Obrazy mysli / Mysl v obrazech* (2012), jakož i jeho výzkum v Národním ústavu duševního zdraví.

- zrakové úkony, co vnímáme?, časové faktory vnímání (viz I.1, I.2 – srov. VK06, I.3)
- vnímání prostoru a pohybu (II.1, II.2)
- přístupy k vizuálnímu vnímání: analytický a syntetický (II.3)
- vizuální pozornost a vizuální hledání (III.1)
- dvojitá skutečnost obrazů a princip nejvyšší pravděpodobnosti (III.2.1-2)
- základní optické iluze a vnímání formy (III.2.3-4 – VK04e-f)

2) **Podíl pozorovatele** (2. kap.)

Podíl/role pozorovatele/diváka (*beholder's share*) je pojem, který použil E. H. Gombrich v knize *Umění a iluze* pro označení souhrnu perceptivních a psychických aktů, jejichž prostřednictvím pozorovatel vnímá či chápe obraz. Pozorovatel či divák = subjekt, který při vnímání obrazu vychází ze zraku; kromě schopnosti vnímání mobilizuje své vědění, pocity či přesvědčení. Ty jsou poznamenány příslušností k určitému historickému území (třídě, době, kultuře). Přes tyto rozdíly existují v obecném vztahu člověka k obrazu transhistorické a mezikulturní konstanty a právě ty jsou zkoumány. Co nám přinášejí obrazy a jak je pozorujeme?

- vztah obrazu ke skutečnosti a jeho funkce (viz I.1.1-2)
- „rozpoznávání“ a „upamatovávání“ (I.1.3, I.2.1-2)
- jak obraz působí na pozorovatele (I.2.3-4 – srov. VK01e)
- Gestaltteorie (Arnheim) a generativní teorie obrazu (I.3.1, I.3.3)
- podmínky iluze zobrazení (II.1, II.2)
- iluze, psychický odstup a věrohodnost (II.3)
- pudy a emoce pozorovatele, skoptofilie (III.1-3 – VK 10)

3) **Podíl dispozitivu** (3. kap.)

Pojem dispozitivu je převzat z psychoanalytické filmové teorie, zde se však užívá v obecném smyslu pro popis situace těla a percepce vzhledem k předmětu vnímání. Tento komplikovaný vztah je součástí souhrnu determinancí obklopujících a ovlivňujících každý individuální přístup k obrazům. Zkoumány jsou: prostředky a techniky produkce obrazů, způsob jejich oběhu či reprodukce, místa jejich dostupnosti, jejich nosiče atd.

- tvárný prostor a divácký prostor (I.1, I.1.1)
- způsoby vidění, příklad detailního záběru (I.1.2-4)
- rám a rámeček (I.2, I.3)

- d) obraz v čase a čas v obraze, implicitní čas, temporalizovaný obraz (II.1-3 – VK03)
- e) technická determinance dispozitivu (III.2)
- f) sociologické, subjektivní a ideologické účinky dispozitivu (III.3)

4) Podíl obrazu (4. kap.)

Smyslem takto nazvané kapitoly je podat zprávu o souhrnu všech výzkumů zobrazení, jež přisuzují obrazu imanentní hodnoty. Hlavní zájem je věnován zobrazovací hodnotě obrazu, jeho vztahu k vnímané skutečnosti.

- a) analogie – její hranice, indexy a stupně (viz I.1-2)
- b) realismus (I.3 – srov. VK02c)
- c) perspektiva (II.1 – VK04)
- d) otevřený a zavřený prostor, hloubka záběru (II.2)
- e) scéna a scénografie (II.3)
- f) zobrazený čas (III.1-2 – VK03)
- g) význam v obraze (IV.1-2)

5) Podíl umění (5. kap.)

V rámci zkoumání obrazu se Aumont zaměřuje především na obrazy umělecké. Zdůvodňuje to tím, že tyto obrazy jsou zajímavější než jiné (originálnější, silnější atd.), s vyšší mírou invence. Většina ostatních obrazů umělecké obrazy napodobuje a více či méně vědomě přejímá.

- a) výtvarné a ikonické, abstraktní obraz (viz I.1, I.2.1)
- b) výtvarná „gramatika“ (I.2.2-3)
- c) expresivní obraz (II.1-3)
- d) umělecká aura (III.1)
- e) estetické problémy obrazu (III.2)
- f) fotogenie (III.3 – srov. VK03b)

B. Zkušební otázky podle prezentací

- 1) Vizuální kultura – úvod /prezentace VK01, část 01,02/
 - a) rozdíl mezi pojmy výtvarné umění a vizuální kultura
 - b) teorie vizuální kultury: předmět a metody, rozdíly v pojetí
 - c) lingvistický a obrazový obrat
 - d) rozšiřování předmětu dějin umění v 19. a 20. století
 - e) problém zobrazení u E. H. Gombricha, kritika konceptu „nevinného oka“
 - f) Beltingova antropologie obrazu
 - g) formy reflexe vizuální kultury a příklady „prehistorie“ vizuálních studií – role zraku u F. X. Šaldy, B. Markalouse a F. Kovárny
 - h) proměny vizuálního paradigmatu: tři ideje obrazové racionality dle A. Gehlena a tři způsoby vizuální reprezentace reality dle N. Mirzoeffa
 - i) pravda uměleckého zobrazení od I. Kanta po A. C. Danta
 - j) výtvarná díla reprodukována na snímcích 01: 7-8, 10, 12, 14-17, 02: 3-4, 6
- 2) „Pravdivý obraz“: Otisk skutečnosti v malířství a sochařství /prezentace VK02/
 - a) teorie mimesis
 - b) odlišení zobrazení a obrazu

- c) veristické postupy v malířství 19. a 20. století, malovaná panoramata
 - d) „otisk skutečnosti“: posmrtné masky, skiografie, obraz neudělaný lidskou rukou, hypotéza o využití projekčních optických pomůcek v malířství
 - e) výtvarná díla reprodukována na snímcích 1, 4-5, 7-20
- 3) Teorie fotografického obrazu /prezentace VK03/
- a) počátky fotografie (camera obscura, daguerrotypie, kalotypie)
 - b) fotogenie a možnosti jejího dosažení
 - c) teorie fotografie: Ch. Baudelaire, W. Benjamin, R. Barthes, S. Sonntagová, H. Belting
 - d) soutěžení fotografie a malířství (piktorialismus, fotorealismus), intermediální obrazy
 - e) rozšíření média – fotožurnalismus, éra humanistické a reportážní fotografie
 - f) výtvarná díla reprodukována na snímcích 9-26, 34-39, 41-42
- 4) Zobrazení prostoru a optické iluze /prezentace VK04/
- a) definice perspektivy, uplatnění euklidovské perspektivy ve výtvarném umění, k tomu: výtvarná díla na snímcích 1-7
 - b) různé druhy perspektivy (m. j. atmosférická perspektiva, anamorfóza) i jejich prolínání, k tomu: výtvarná díla na snímcích 8-10, 15-17
 - c) perspektiva jako symbolická forma a prostředek k ovládnutí světa (sn. 11-12, 18)
 - d) umělá a syntetická perspektiva (sn. 14)
 - e) perspektivní iluze
 - f) optické iluze založené na vztahu figury a pozadí, k tomu: výtvarná díla na snímcích 21-22, 26-28
 - g) reverzibilní obrazy (viz sn. 24-25)
- 5) "Vizuální jazyk" a nonverbální komunikace /prezentace VK05/
- a) obrazová písma, ideogramy a fonogramy, design vizuální komunikace
 - b) obřadná gesta v křesťanství a buddhismu, výsměšná gesta
 - c) využití gest v malířství a sochařství – snímky 4, 8, 13
 - d) Warburgův obrazový atlas Mnemosyné
 - e) nonverbální a modifikovaná verbální komunikace
 - f) zkoumání duševních vlastností lidí prostřednictvím tělesných znaků
- 6) Nauka o barvách /prezentace VK06/
- a) nauka o barvách od antiky po 19. století
 - b) empirické dělení barev (odstín, sytost, světlost), barevná koule Ph. O. Rungeho, primární, druhotné a terciární barvy
 - c) paobraz a simultánní kontrast
 - d) Umění barvy J. Ittena, rozdělení barevných kontrastů
 - e) rovnovážné proporce barev
 - f) analogie kolorismu a hudby
 - g) výtvarná díla reprodukována na snímcích 8, 10, 12, 14, 23-34
- 7) „Vysoké a nízké“ ve vizuální kultuře /prezentace VK07/
- a) vznešené jako filosofická a estetická kategorie
 - b) posvátný prostor a podoby numinózního (R. Otto, M. Eliade)

- c) výtvarná díla reprodukována na snímcích 1-2, 4-11, 13-15
 - d) periferní oblasti výtvarné kultury (*Nejskromnější umění* J. Čapka, dokumentace fenoménu chatařství)
 - e) „vysoké umění“ avantgard a jeho situace ve 40. letech
 - f) pop art a příbuzné tendence v postmoderní architektuře – díla na sn. 16-21
 - g) „preventivní kýč“ (R. Scruton)
 - h) „kulturní jamming“ v antireklamě
- 8) Idea ve výtvarném umění /prezentace VK08/
- a) umění jako spojení techné a inventio
 - b) konceptuální umění v širším smyslu (od manýrismu) a programově konceptuální umění
 - c) umělecké dílo utvářené interpretací (A. C. Danto)
 - d) výtvarná díla reprodukována na snímcích 1, 3, 5-19
- 9) Teorie architektury a urbanismu /prezentace VK09/
- a) antická a renesanční teorie architektury
 - b) otázky stylu a urbanismus v 19. století, koncept zahradních měst
 - c) modernistická a postmoderní teorie architektury (sn. 14-16, 19-23)
 - d) odcizení (sn. 17-18) a existenciálně-fenomenologická teorie architektury
- 10) Skopofilie/voyeurství, genderové role a jejich feministická kritika /prezentace VK10/
- a) motiv „nahé pravdy“ u G. L. Berniniho, Gustava Klimta a jiných umělců
 - b) tradice zobrazení aktu, vztah umění a pornografie (snímky 1, 5-12)
 - c) koncept pohledu (the gaze)
 - d) feministické teorie: Linda Nochlin, Laura Mulvey, Patricia Mathews
 - e) proměny chápání genderové identity ve výtvarném umění, filmu a reklamě
- 11) Virtuální realita a simulakra, kritika masmédií /prezentace VK11/
- a) definice virtuality, „virtuální starověk“
 - b) simulace a simulakra podle Jeana Baudrillarda
 - c) modernistické a postmoderní vizuální citace a variace
 - d) kritika televize (G. Anders, N. Postman) a situace médií v postindustriální společnosti (M. McLuhan, L. Manovich)
 - e) ústřední otázka Antropologie obrazu Hanse Beltinga: vztah médium – obraz – tělo
 - f) virtuální těla